

допомоги. Вирішення цих наукових завдань має становити підґрунтя майбутніх досліджень, результати яких мають бути імплементовані у відповідних соціальних програмах та стратегіях регіонального розвитку.

1. *Гесць В.М.* Економічні передумови стабільного соціального розвитку в середньостроковій перспективі / В. М. Гесць // Економіка і прогнозування. – 2002. – № 2. – С. 9–33.

2. *Грішнова О. А.* Людський розвиток: навч. посіб. / О.А. Грішнова. – К.: КНЕУ, 2006. – 308 с.

3. *Лібанова Е. М.* Соціальні проблеми і соціальні важелі конкурентоспроможності української економіки / Е. М. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. – 2008. – № 2. – С. 5-19.

4. *Мандибура В.О.* Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання / В. О. Мандибура. – К.: Парлам. вид-во, 1998. – 255 с.

5. Людський потенціал: механізми збереження та розвитку: Монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк, І. В. Качалова, Н. С. Власенко. – Донецьк: Ін-т ек-ки пром-сті НАН України, 2008. – 468 с.

6. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки і сучасний стан / Е. М. Лібанова, Н. С. Власенко,

О. С. Власюк та ін. – К.: Державний комітет статистики України, 2002. – 110 с.

7. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз: колективна монографія / За ред. Е. М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 367 с.

8. Методика вимірювання регіонального людського розвитку / Інститут демографії та соціальних досліджень: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.idss.org.ua/>.

9. Доклад о человеческом развитии 2011. Устойчивое развитие и равенство возможностей: лучшее будущее для всех / ПРООН. – М.: Издательство «Весь Мир», 2011. – 181 с.

The article is devoted to investigation of regional peculiarities of the material well-being of the population of Ukraine. A system of indicators, characterizing a well-being as a component of the integral index of human development is grounded; a rate of their regional variation analyzed for Ukraine. The integral indices of the population well-being are presented in the context of regional assessment of human development, as well as the results of their regional distribution.

УДК 338 (477)

Гуцько В. І.

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА РОЗВИТКОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАЙНЯТОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Доведена необхідність державного регулювання використанням та розвитком інтелектуального потенціалу зайнятого населення України. Запропоновано концептуальні підходи до системного державного регулювання використанням та розвитком інтелектуального потенціалу зайнятого населення в національній економіці.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, зайняте населення, державне регулювання, використання, розвиток.

І. Вступ. Здобуття конкурентоздатності економіки України у новому столітті буде значною мірою визначатися спроможністю держави забезпечити розвиток та використання інтелектуального потенціалу зайнятого населення (ІПЗН) з найбільшим економічним та соціальним ефектом для економіки та суспільства. Сьогодні розв'язанню цих завдань перешкоджає відсутність керованого впливу з боку держави, слабкість та

неефективність методів державної підтримки процесів інтелектуалізації трудової діяльності зайнятого населення.

У формуванні наукових уявлень про державне регулювання використанням та розвитком ІПЗН вагомий внесок належить Т. Стюарту, В. Іноземцеву та іншим зарубіжним вченим. Серед українських дослідників проблему державного регулювання використання та розвитку ІПЗН з різною мірою глибини вивчали О. Амоша, В. Гесць, О. Грішнова, Е. Лібанова, В. Онікієнко, М. Семикіна, А. Чухно та ін. Разом з тим теорія та практика державного регулювання використання та розвитку ІПЗН країни все ще перебуває на стадії становлення.

ІІ. Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо забезпечення напрямів державного регулювання використанням та розвитком ІПЗН в Україні. Для досягнення вказаної мети у статті поставлені та вирішені такі завдання: визначити роль державного регу-

лювання використанням та розвитком ІПЗН у національній економіці; запропонувати концептуальні підходи до вдосконалення державного регулювання процесів використання та розвитку ІПЗН України.

ІІІ. Результати. В умовах, коли джерелом нарощування національного багатства і конкурентних переваг стає людський Інтелектуальний потенціал, посилення ролі держави у процесах його формування, розвитку та реалізації в економіці стає об'єктивно необхідним, не зважаючи на різноманітні джерела фінансування [1; 2; 3; 4; 5].

Успіх державного регулювання цими процесами залежить від застосування системи різноманітних правових, економічних, адміністративних, організаційних, фінансових та інших методів і інструментів, які в решті-решт дозволять отримати позитивні зрушення у розвитку людини, технологій, суспільних інституцій, макроекономічного середовища. Вибір таких методів в Україні має підпорядковуватися впровадженню нової моделі економіки, що будується на засвоєнні нових знань і технологій. Поділяємо позицію Геєця В. М., Бажала Ю. М. та інших вчених Інституту економіки та прогнозування НАН України в тому, що розбудова такої економіки має:

- 1) виходити з розробки комплексної національної стратегії формування і забезпечення стабільного розвитку знаннєвої економіки;
- 2) передбачати реалізацію такої стратегії за умов широкої соціальної бази підтримки, вклю-

чаючи, крім державних керманичей, приватний сектор, освітян, науковців, інноваторів, інституції громадянського суспільства, мас-медіа тощо;

3) забезпечуватися за умов тісної кооперації, координації ключових секторів економіки, що обумовлюють рух до знаннєвої економіки, прискорене створення інформаційної мережі для широкого доступу до сучасних знань [3, с. 356].

Усі зазначені вище умови розбудови знаннєвої економіки тісно пов'язані з реалізацією та розвитком інтелектуальних здібностей людей (тобто ІПЗН), включених у цей процес.

Автором сформовано концептуальну схему (рис. 1), яка розвиває зазначені підходи, ілюструючи тісний зв'язок регулювання інтелектуальним потенціалом зайнятого населення (ІПЗН) з координованим розвитком п'яти управлінських сегментів державної політики у побудові знаннєвої економіки.

Виходячи з теорії людського капіталу, узагальнюючи думки вчених щодо необхідності демократизації свобод [6], пропонуємо вважати пріоритетними такі принципи державного регулювання використанням та розвитком ІПЗН в національній економіці: визнання свободи інтелектуальної творчості; повага до особистості людини-творця, результатів його праці; визнання об'єктивною реальністю процес інтелектуалізації праці; визнання недоторканості інтелектуальної власності; непротиставлення інтелектуалізації суспільства загальній логіці прогресивних змін, їх синхронізація і взаємодоповнен-

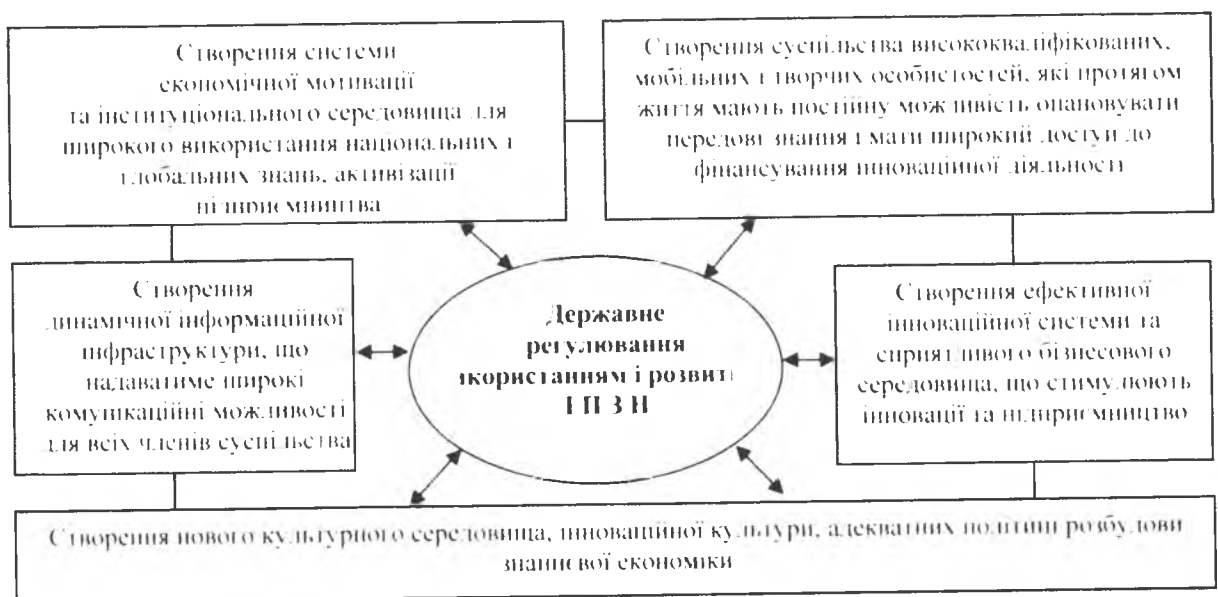

Рис. 1. Концептуальна схема зв'язку державного регулювання інтелектуальним потенціалом зайнятого населення (ІПЗН) з основними сегментами державної політики розбудови знаннєвої економіки. Схема запропонована автором, розвиває підходи за джерелом [3, с. 356].

ня; визнання тісного взаємозв'язку інтелектуалізації та інформатизації; забезпечення адекватності оцінки інтелектуальної праці зайнятого населення вигодам, отримуваним від неї на рівні підприємств, регіонів, економіки держави; визнання необхідності активного включення процесів використання та розвитку ІПЗН в міжнародний поділ праці в умовах зростання ролі масових комунікацій, ІТ-технологій.

Зауважимо, що існуючі проблеми використання та розвитку ІПЗН не можна окреслювати лише недоліками функціонування ринку праці, ринку освітніх послуг або зводити лише до нестачі фінансування освіти, науки, незрілої інноваційної культури. Витоки кризової ситуації, на наш погляд, полягають у системній кризі, що охоплює економіку, політику, культуру, освіту, науку, менталітет, ціннісні орієнтації зайнятого населення, суперечливо відображаючись на стані ІПЗН, обмежуючи можливості його використання та розвитку.

Зазначене засвідчує необхідність активізації розвитку ІПЗН на засадах вдосконалення державного регулювання в цій сфері. Кардинальні зміни ситуації можливі лише в разі принципової переорієнтації державної політики України на користь всебічної цілеспрямованої підтримки знаннєорієнтованого розвитку зайнятого населення та реалізації його інтелектуального потенціалу в процесі трудової діяльності. Назріла нагальна потреба у розробці Концепції вдосконалення державного регулювання використанням та розвитком ІПЗН (далі Концепції).

У розробці мети, завдань і принципів зазначеної Концепції вважаємо вихідним положення: методи державного впливу на використання й розвиток ІПЗН в національній економіці мають ґрунтуватися на визнанні необхідності соціальної орієнтації ринкової економіки, спрямовуватися на забезпечення якісного людського розвитку.

Метою Концепції вдосконалення державного регулювання використанням та розвитком ІПЗН вважаємо створення базових соціально-економічних умов для знаннєорієнтованого розвитку населення України та ефективного механізму залучення й використання ІПЗН в національній економіці.

Ключовими орієнтирами державної політики використання та розвитку ІПЗН вважатимемо такі: о-перше, створення законодавчої та інституційної бази для активізації інноваційного розвитку суспільства, руху до економіки

знань, формування попиту на передові знання і нові технології; подруге, реалізація адекватної політики капіталовкладень в людину на усіх етапах життя (у сферах здоров'я, освіти, підготовки та перепідготовки кадрів, медичного обслуговування, зайнятості, соціального страхування, пенсійного забезпечення); по-третє, створення привабливих стимулів для постійного освітньо-професійного розвитку зайнятого населення, творчої самореалізації, опанування новими передовими знаннями на основі широкого доступу і до державного, і до приватного фінансування участі в інноваційній діяльності, формування високого іміджу зайнятості інтелектуального змісту; по-четверте, розробка могутніх мотиваційних механізмів для активізації інноваційної поведінки роботодавців і найманих працівників, забезпечення інтелектуалізації зайнятості, ефективності творчої праці.

Досягнення визначених цілей вимагає сукупності системи важелів, інструментів впливу, іншими словами, відповідного дієвого механізму.

Функціонування механізму державного регулювання використанням та розвитком ІПЗН в національній економіці підпорядковується принципам державної політики у розвитку ІПЗН, визначеним вище. Їх перелік ми доповнюємо у зв'язку з необхідністю вдосконалення державного регулювання використанням та розвитком ІПЗН в Україні. Пропонуємо додатково такі принципи:

– визнання провідної ролі ІПЗН у досягненнях інноваційного та економічного розвитку країни;

– принцип рівних можливостей у знаннєорієнтованого розвитку зайнятого населення;

– принцип забезпечення якості освіти та її конкурентоспроможності;

– принцип адекватності цілей інноваційного розвитку і фінансування освіти та науки;

– принцип пріоритетності людських потреб у функціонуванні економіки та реалізації ІПЗН;

– принцип переважання соціально-економічних інтересів суспільства, зокрема зайнятого населення, над суто економічними інтересами країни;

– принцип гнучкого та комплексного стимулюючого впливу на трудову свідомість і трудову поведінку зайнятого населення;

– принцип пріоритетного заохочення висококваліфікованої праці;

– принцип державного стимулювання інтелектуалізації зайнятості.

Вдосконалення державного регулювання використанням та розвитком ІПЗН має ґрунтуватися на засадах:

- створення умов для адаптації економічно активного населення до умов конкурентного середовища, вимог економіки знань; формування у кожного громадянина потреби постійно підвищувати свій освітній рівень;
- забезпечення високих стандартів якості навчання, доступного для працівників упродовж трудової діяльності; поліпшення якості освіти шляхом створення систем управління якістю освітніх послуг відповідно до національних та міжнародних стандартів, активізації співпраці науковців і освітян у пошуку методів реформування освіти, залучення працівників освіти до міжнародного співробітництва;
- надання можливостей отримання другої освіти на умовах доступного кредитування, організації всеохоплюючої перепідготовки та підвищення кваліфікації для працівників не рідше, ніж через 3 роки (в умовах швидкого старіння знань) у відповідності з вимогами ринкового попиту та завданнями забезпечення «інноваційного прориву» у розвитку національної економіки;
- впровадження на фінансовому ринку гнучких, сприятливих та реальних відсоткових ставок у кредитуванні діяльності підприємств, що розширюють фінансові можливості підприємств та збільшують можливості інвестування у створення нових продуктивних робочих місць, ІЗН, підготовку та перепідготовку кадрів;
- всебічної державної підтримки виробників, які створюють, впроваджують та використовують нові технології, нові зразки продукції, залучають інтелект молодих спеціалістів та сприяють їх професійній кваліфікації;
- забезпечення високої мотивації населення до ефективної зайнятості, максимального використання й розвитку інтелектуальних здібностей, прояву творчості та інноваційної активності;
- застосування антикорупційних заходів для прозорості економічних відносин, подолання невизначеності, адміністративних бар'єрів, розширення доступу до джерел фінансування творчої трудової діяльності;
- підтримки на державному та регіональному рівнях винахідництва, творчості, введення статусу інноватора, що передбачало б проведення доплат до основної заробітної плати авторам оригінальних ідей і проєктів;
- здійснення заходів, спрямованих на збере-

ження інтелектуального потенціалу науково-дослідних, освітніх, медичних, державних установ, підприємств та організацій на основі активізації інвестицій та реформування оплати праці і доходів висококваліфікованих працівників;

- фінансування пріоритетних потреб науки та освіти, соціально-економічного та правового захисту авторів інноваційних ідей, інтелектуальних продуктів.

Важливими *інструментами* в ефективному регулюванні використанням та розвитком ІПЗН повинні бути:

- державне законодавче та правове регулювання розвитку ІПЗН, захисту прав інтелектуальної власності;
 - мотиваційний моніторинг зайнятого населення (спостереження за динамікою мотивів до ефективної праці, розвитку і використання інтелектуального потенціалу);
 - розробка і впровадження системи позитивних стимулів для ділової, підприємницької, творчої активності (на рівні держави – гранти, стипендії, пільги, заохочення; оптимізація податків);
 - моніторинг перспективних потреб економіки;
 - система матеріальної і нематеріальної мотивації зайнятого населення до інтелектуального розвитку, використання інтелектуального потенціалу, що враховує специфіку діяльності різних професійних груп, особливості творчої праці;
 - національні програми збереження, розвитку та використання ІПЗН; національні програми розвитку освіти, науки, безперервного навчання;
 - генеральні та регіональні трудові угоди, колективно-договірне регулювання зайнятості, що має враховувати необхідність особливої підтримки та заохочення діяльності творців, потреби у забезпеченні постійного навчання та перенавчання кадрів;
 - кадровий та інноваційний менеджмент на підприємствах;
 - освітньо-науково-виробничі центри; профорієнтаційні центри.
- Виходячи з принципу пріоритетності цілей людського розвитку, вважаємо за необхідне в Концепції розглянути напрями державної політики за такими *блоками*: «Демографічний розвиток»; «Розвиток освіти»; «Забезпечення ефективної зайнятості та добробуту зайнятого населення»; «Розвиток науки»; «Впровадження без-

перервного навчання та підвищення кваліфікації упродовж трудової діяльності».

Запропонована Концепція в разі її реалізації дасть змогу отримати позитивні результати у розвитку ІПЗН та більш ефективному його використанню. Запорукою має бути комплексне поєднання заходів, спрямованих на реалізацію цілей людського розвитку, збереження та розвиток інтелектуального потенціалу на основі інвестування в освіту, науку, поліпшення умов буття, стимулювання підприємницької, інноваційної активності. Забезпеченню активізації використання ІПЗН в економіці мають сприяти заходи щодо забезпечення високої оплати праці висококваліфікованих працівників, підвищення доходів освітян, науковців, забезпечення прозорості економіки та влади, подолання деформацій ціннісних уявлень щодо статусу творців та престижності праці інтелектуального змісту.

ІV. Висновки. Кардинальні зміни у стані ІПЗН можуть бути досягнуті завдяки вдосконаленню механізму державного регулювання використання та розвитку ІПЗН на основі застосування розроблених концептуальних підходів, визначених цільових орієнтирів, ключо-

вих принципів, пріоритетів і завдань державної політики.

1. Сучасні виклики XXI століття суспільству та економіці України / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Кваснюка. – К. : Фенікс, 2007. – 544 с.

2. Томас А. Стюарт. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Томас А. Стюарт ; пер. с англ. В. Ноздриной. – М. : Поколение, 2007. – 368 с.

3. Україна у вимірі економіки знань / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Основа, 2006. – 592 с.

4. Україна: інтелект нації на межі століть. Кол. монографія / Керівник авторського колективу В. К. Врублевський. – К. : Інформаційно-видавничий центр «Інтелект», 2000. – 516 с.

5. Edvinsson L. Intellectual Capital: Realizing your Company's True Value by Finding Its Hidden Brainpower / Edvinsson L., Malone M. – New York : Harper Business, 1997.

6. Иноземцев В. Л. Несколько гипотез о мировом порядке XXI века // Свободная мысль. XXI. 2003. – № 11. – С. 3-8.

Well-proven necessity of government control by the use and development of intellectual potential of the concerned population of Ukraine. The concept approaches to system state regulation of IPEP use and development in the national economics were proposed.

УДК 330.59:332.13

Грузд М. В.

ОЦІНКА РІВНЯ ТА ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Запропоновано використання тренінгу спрямованого на формування предметної компетентності оцінки рівня та якості життя населення. Визначено мету, завдання та очікувані результати тренінгу.

Ключові слова: рівень та якість життя населення, тренінг, компетентності, компоненти, інтегральний показник, державна служба, органи місцевого самоврядування.

І. Вступ. Регіон як соціально-економічна система може стійко розвиватися тільки за умови, якщо його економічна політика спрямована на поліпшення рівня та якості життя населення, розширення його можливостей формувати власне майбутнє. Для цього необхідно не тільки збільшувати доходи населення, а й поліпшувати багато інших компонентів рівня та якості жит-

тя населення: створювати реальну рівність здобуття освіти і працевлаштування, високий рівень медичного обслуговування, покращувати умови навколишнього середовища.

Оцінити життєвий рівень населення можна лише за умови застосування єдиної повної системи показників оцінки рівня життя та врахування комплексної дії різноманітних чинників.

Теоретико-методологічні та практичні аспекти рівня життя розглядають вітчизняні та закордонні вчені: Л. Абалкін, А. Базилюк, Е. Галицька, І. Єлисеєва, В. Жеребін [1], М. Кизим [2], В. Коломийчук [3], Е. Лібанова, В. Мандибуря, М. Назаров, В. Пономаренко [4], Н. Рімашевська, М. Татаревська [5], Л. Черенько [6], О. Черняк, В. Швець, О. Шладун.

Однак, наявними залишаються проблеми визначення узагальнюючого критерію оцінки рівня та якості життя населення, вибору інте-